

KWARTAALBLAD VAN STICHTING RUIMTE - ROERMOND

Juni 2009

Jaargang 14 nummer 2 Waarde € 4,-

Ruimtelijk

MONUMENTEN, ARCHITECTUUR en STEDENBOUW in ROERMOND en omstreken

Nieuwbouwplannen

Passieretabel

Creatieve stad

COLOFON

Ruimtelijk verschijnt viermaal per jaar en brengt nieuws, achtergronden en uiteenlopende opinies rond monumentenzorg, stedenbouw, ruimtelijke ordening en architectuur in Roermond en omgeving. Bestuursbijdragen vallen buiten verantwoordelijkheid van de redactie. Overname van artikelen is toegestaan nadat toestemming is verkregen en als bronvermelding wordt toegepast.

UITGAVE

Stichting Ruimte.

ISSN

1389-2606.

REDACTIE

Leonard Fortuin, Marianne Wulms-Hovens, Paul Poell, Chris Roemen, Bert Thomassen, Thei Moors.

MEDEWERKERS

Peter de Cock, Lucien Jansen.

REDACTIE-ADRES

Bachstraat 112,
6044 SN Roermond, tel. 0475-322618.

VORMGEVING

Bert Thomassen.

FOTOGRAFIE

Leonard Fortuin, Bert Thomassen.

VERSPREIDING

Per post of eigen bezorgers. Oude nummers zijn beperkt verkrijgbaar op het redactieadres of bij Boekhandel Boom, Neerstraat 29, Roermond.

ABONNEMENTEN

€ 16,- per jaar, over te maken op Rabobank 1423.96.680.

Bij meerdere abonnementen op één adres abonnementsprijs in overleg.

ABONNEMENTENADMINISTRATIE

Bachstraat 112, 6044 SN Roermond,
tel. 0475-322618.

BESTUUR STICHTING RUIMTE

Quint Lommen, Hein Tilborghs, Lucien Jansen, Leonard Fortuin, Jan Grouls.

SECRETARIAATSADRES

Wijershoflaan 31, 6042 NK Roermond,
tel. 0475-350367.

E-MAIL

info@stichtingruimteroermond.nl

INTERNET

www.stichtingruimteroermond.nl

Mede mogelijk gemaakt door ARS Grafisch.

BANKNUMMER SINDS JANUARI 2009:
RABOBANK 1423.96.680

PETER DE COCK

Peter de Cock werd in 1751 gevangen gehouden in de kelders van het Roermondse stadhuis. De stank aldaar verdreef zelfs zijn pleitbezorgers.

Door de eeuwen heen is hij een schelm gebleven die zijn stad op een Tijl Uilenspiegel-achtige wijze bekijkt.

MASSY, MERCI, NATALINI

Niet Philippe Massa. Niks formule 1. Pierre Massy! Wij hebben het over voetbal, en met name over de ultieme buitenspelval. Die laatste is opgezet door de gemeente, toen Swift en RFC moesten verkassen van *de Sjtadswei* naar elders in de stad/gemeente. Dat ging overigens niet vrijwillig, dat is natuurlijk een pleonasme. Maar in dit geval toch wel relevant, zeker nu de gemeenteraad spreekt van '*hautain gedrag van het bestuur van*', mag ik dat nog even memoreren, '*de oudste voetbalclub van Limburg*'. Bestuursdwang is dat niet de ultieme vorm van hautain gedrag (?) Ik ga verder niet in op de actuele stand van de zaak. Als ik destijds bestuurslid van RFC was geweest, had ik mij *never nooit niet* naar de zijkant van de samenleving, qua locatie, laten drukken. Elk zinnig mens met een kleine beetje toekomstvisie had kunnen zien aankomen dat hier een sterfhuiscstructie werd gecreëerd en door de clubleiding kennelijk is geaccepteerd. Wat verrees daar? Geheel in stijl met de geestelijk bouwkundige armoede, de bakstenen SOA, die deze stad al sinds decennia teistert en waar tegen nog geen geneesmiddel is gevonden: *het Pierre Massy-stadion*. Genoemd naar de meest talentvolle speler die Roermond ooit heeft voortgebracht, veertien maal uitgekomen voor het Nederlands elftal. Stadion is natuurlijk een groot woord. Een paar voetbalvelden en een soort port-a-cabinekantine. Kortom: een uitstraling van niks. Nu was voetbal zo'n 100 jaar geleden te vergelijken met het golfen van nu. Dat proef je ook in een gedicht dat verscheen in het blad Sport uit 1908. Een deel van dat satirisch gedicht:

*Ziet ze hollen, ziet ze draven
Ziet ze baden in hun zweet
Als hansworsten aangekleed
O, wat lopen ze als dandy's
Met 'r snotneus in de wind
Om zich straks te gaan vermaken
Met het speelgoed van een kind.*

Het gebied komt vrij, op welke manier dan ook, voor ontwikkeling. Nu, beste mensen, dan heb ik zelfs op mijn leeftijd géén Viagrapil nodig om niet gedeeltelijk, maar geheel overeind te komen. Zo gauw de Hans Kazan van Herten (JvR) het woord ontwikkeling in de mond neemt, hoort daar het woordje natuur niet bij. Ik heb wel een idee over wat je met het RFC-terrein kunt. Zet er een tweede Natalinitoren neer! Weinig ruimtebeslag. En het refereert op een bijzondere manier aan de vele stadspoorten die deze stad heeft gekend. Kantoor- of woonfunctie, dat zal mij om het even zijn. Grote kans dat bij het lezen van deze tekst een deel van het bestuur van de Stichting Ruimte gereanimeerd moet worden. Ik wens de eventuele hulpverleners veel succes, want we hebben een luis in de pels nodig. Zeker als ik vertel dat ik de hoop heb, dat er meerdere Natalinitorens zullen volgen. Kijk, je kunt natuurlijk van mening verschillen of de eerste toren ooit gebouwd had moeten worden. En zeker op die plek. Maar ik vind het persoonlijk een schitterend ontwerp. Weg van de middelmatigheid.

Wie is mijn gast aan tafel? Ik heb uitgenodigd Alex Brenninkmeyer, de Nationale Ombudsman. Centraal staat de filosofische vraag of overambitieuze politici die de rug van burgers 'kraken', eigenlijk niet gezien moeten worden als achtenswaardige lieden die zich schuldig maken aan het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst. Op het menu asperges met '*sjónk*', en een overheerlijke botersaus, gegratineerde aardappelschijfjes en een Müller Thurgau van wijngoed Fromberg uit Ubachsberg. Daarna gaan we over naar een heerlijke stevige kaastafel. In dit gedeelte van de culinaire reis laten we ons vergezellen door een heerlijke Dornfelder van het wijngoed Thorn. Een rode wijn met karakter! Rommedoe, toedelo!

Uw onbaatzuchtige dienaar PdC.

Koppen boven verkiezingsprogramma's dekken nooit de lading, die van kranten zelden. Waar staat dat merci dan voor? Dat merci is voorbehouden aan de wethouder van ruimtelijke ordening die er in slaagt de Arloflat met de grond gelijk te maken en daar een Natalinitoren weet te realiseren.

- van de ledenadministratie
- ingezonden brief
- Luis in de pels

INHOUD

- 1 Kapelletje Kapellerlaan/Halfwegsteeg met rugsteun*
FOTO Bert Thomassen
- 2 Column Peter de Cock; colofon
- 3 Voorwoord, Ingezonden, Berichten
- 4 Van Nickleodeon naar creatieve stad
- 8 Passieretabel
- 11 Monumenten voor 21ste eeuw
- 12 Raam te koop
- 14 Wie een put graaft...
- 16 Op de @ol 'Lopende zaken'

* De steun is aangebracht als een preventieve maatregel vanwege de daar uit te voeren (en inmiddels al gedeeltelijk uitgevoerde) grondwerkzaamheden. De directe omgeving van het Kapelletje is altijd al een zwak punt geweest. In een ver verleden hebben in die bocht (in de volksmond de 'kromme Roer' geheten) vaker verstevigingen en opvullingen plaats gevonden! Alle huidige en toekomstige bouwwerkzaamheden hebben te maken met de aanleg van een bergbezinkbassin en aansluiting daarvan op de rioleling (met overstortleiding en overstortput).

INGEZONDEN

Mevrouw, mijne heren,

Met grote interesse lees ik reeds jaren *Ruimtelijk* en geniet van de positief kritische instelling die verwoord wordt. Bij het artikel 'Passietafel terug in de Munsterkerk' meen ik echter een kritische noot te moeten plaatsen. Naar mijn stellige overtuiging wordt de jurist mr. Henri Houben in eerste instantie terecht genoemd, doch daar waar later in het artikel wordt gesproken van "Notaris Houben" is er mijns inziens sprake van een omissie. Genoemde Henri Houben is geen notaris en notaris mr. Jo Houben (Van Hecke Houben Riverdael notarissen) heeft zover ik weet geen bemoeienis met de Passietafel.

Waarschijnlijk heeft u reeds meer reacties ontvangen, doch ik wil niet nalaten u op dit misverstand te wijzen.

Met vriendelijke groet,
Jan van Roon

'n Beetje creatiever alsjeblieft

Waterstad, Cuypersstad, wilerstad, koopstad, bisschopstad, onderwijsstad, rechtbankstad, softdrugsstad, historische stad, architectuurstad, criminele stad. 't Mocht wat...

't Zou wat meer kunnen zijn.

Na zeven vette jaren heeft Roermond straks wellicht ook zeven (of meer) magere. Kadaster weg, rechtbank weg, Fontys weg. Wat zullen we uit bovenstaande opsomming de komende jaren nog gaan missen? Wat blijft er over? Maar liever toch: hoe vervangen we de *ontvallenen* uit dit rijtje op met nieuwe 'aanwinsten'? En wat kunnen we nog hebben?

Ruimte wil niet alleen gebouwen bewaren maar ook meedenken over de toekomst van die stad (en haar omgeving) voor onze nazaten. Wat vinden wij dat we hen kunnen nalaten? Een hoogbouwappartementenstad, een numero 1 koopstad, of een veelzijdige stad? We doen een voorzet in deze *Ruimtelijk*: een creatieve stad!

Er zijn veel meningen en gedachten hoe die stad er in de toekomst uit mag *zien*, en die ideeën hebben wij ook. Projectontwikkelaars, bestuurders, architecten, bewoners, bezoekers, genietters, *Ruimtevaarders*... iedereen mag er iets over zeggen en erover meedenken. Niemand moet iets doordouwen, luisteren naar een ander geluid kan de compositie verbeteren!

'Een punt dak kan nog steeds', zou Natalini gezegd kunnen hebben. Soms een plat dak, soms zink. Veelzijdigheid op allerlei manieren? Graag! We hebben tenslotte maar één Roermond.

De redactie

Van Nickleodeon naar creatieve stad

TEKST CHRIS ROEMEN FOTO'S BERT THOMASSEN

Al jaren wordt de 'skyline' van Roermond gedomineerd door hijskranen. De oude bebouwing binnen de beschermde binnenstad wordt soms letterlijk in de schaduw gezet van hoogbouwprojecten als de Steenen Trappen. Wie vanuit de Munsterstraat richting Swalmerstraat kijkt, ziet de Mammon dienende gebouwen van het DOC boven de historische bebouwing uittorenen. Vanuit allerlei hoeken van de stad is sinds enige tijd de hoogbouw naast het voormalige hotel Kissels aan de Venloseweg zichtbaar.

Terwijl de nieuwbouwprojecten in hoogte tegen elkaar op concurreren, lijkt de oude stad aan zijn lot te worden overgelaten. Natuurlijk is het zo dat een stad in beweging bouwt aan zijn eigen verleden en dat wat nú wordt gezien als een inbreuk op het verleden, straks misschien deel uitmaakt van de geschiedenis die de stad vormt. Maar dat neemt niet weg dat je als stad bijzonder voorzichtig met je verleden om moet gaan. Roermond lijkt zich echter op het standpunt te stellen dat het verleden best een veer mag laten, de prioriteiten liggen duidelijk ergens anders.

Zo werd er pas aan gedacht dat het geweld van de heimachines in de inmiddels gebetonnerde Stadsweide funest kon zijn voor de oude muren aan de Rattentoren, toen die muren opeens merkwaardig naar voren begonnen te hellen. Waar op de Neerstraat een enorme 'spiegel' van huis de Steenen Trappen is verrezen, gingen wel eerst middeleeuwse pandjes plat. De kathedraal, die er al stond toen nog werd gedacht dat de wereld plat was, staat straks in de schaduw van de Natalinitoren.

Roermond bouwt aan de toekomst, dat is duidelijk. Maar hoe structureel zijn vestigingen als DOC en Retailcenter voor de economische toekomst? Als we zeggen dat het karakter van een stad wordt gevormd door zijn geschiedenis, kan daar dan niet op worden verdergebouwd? Is de geschiedenis altijd iets uit het verleden, dat we in het beste geval in een doosje stoppen en er op afroep van toeristen uithalen?

STAD VAN CULTUUR

Professor Marita Mathijssen kwam uit Belfeld, maar bezocht hier het Ursula. "Venlo was dichterbij," zei ze vorig jaar tijdens een lezing voor Ruimte. "Maar mijn vader zei: ga naar Roermond, dat is een stad van cultuur!"

Roermond was in het verleden niet alleen een stad van kerken en kloosters, maar ook van onderwijs én bestuurlijke instellingen. Roermond was trots op die instellingen, die soms nog verwezen naar de tijd dat het een van de belangrijkste steden van het hertogdom Gelre was. Juist daarom veroorzaakte het gemeentebestuur honderd jaar geleden een fikse rel met de nationale overheid toen het vertikte om het archief van Gelre over te dragen aan het Rijksarchief in Maastricht. Het kon met recht trots zijn op zijn onderwijsinstellingen, die in heel Nederland bekend waren en 'Hollandse' industriële er sinds het begin van de twintigste eeuw toe brachten hun kroost naar Roermond te sturen. Een stad van cultuur, inderdaad. Dat was, maar wat is er nog van over? De laatste 'kippen' hebben de stad verlaten, de laatste hogere onderwijsinstelling, de PABO, vertrekt straks ook. Grote kans dat ook de Rechtbank uit Roermond vertrekt. En wat krijgen we ervoor terug? De Mediamarkt, een Albert Heijn XL en een DOC. Het is niet de bedoeling om met een beschuldigende vinger te wijzen, en ook niet om de zegeningen van de AH XL te ontkennen, wél om de vraag op te werpen of het ondertussen niet hoog tijd wordt om heel hard te gaan werken aan factoren die lange tijd de identiteit van de stad vormden, maar die nu uit het zicht beginnen te raken. Want alle inspanningen op economisch gebied lijken toch vooral gericht op het groot maken van Roermond als koopstad. Wat wás wethouder Van Rey in maart bijvoorbeeld boos toen de Consumentenbond Roermond niet in de top van 'koopsteden' had gezet. En wat reageerde hij fel toen de dienstdoende journalist daar een beetje

badinerend over schreef. Als door een wesp gestoken! Mag best, maar zien we dat zelfde fanatisme ook op het gebied van behoud van overheidsinstellingen? Van scholen? Of monumenten?

Alles wijst maar in één richting: Roermond moet koopstad nummer 1 worden. Een stad waar alles lijkt te draaien om consumptie en simpel vermaak, waar kopen wordt aangeprezen als een vorm van entertainment, waar reclameborden hoog in de lucht torenen en waar een wethouder bouwsels als het Retailcenter meent te kunnen verkopen als "monumenten van de 21^e eeuw." We zijn het Nickleodeon van de lage landen, maar toch is het dezelfde stad die nog niet zo heel lang geleden een kunstcentrum van nationale betekenis was, en die bekend stond om zijn onderwijsinstellingen.

Dat Roermond wel een dynamiserende injectie kon gebruiken, is duidelijk. Maar kan er ook wat beter op de oude stad worden gelet? Kan worden vermeden dat er nog meer kapot wordt gemaakt? Kan er nu worden geïnvesteerd in cultuur? Kan serieus worden onderzocht hoe Roermond kan verdienen aan zijn verleden en hoe duurzaam kan worden geïnvesteerd in een 'andere' economie?

THE RISE OF THE CREATIVE CLASS

Veel steden zoeken het antwoord in de zogenoemde 'creatieve stad.' Daarbij wordt gerefereerd aan Richard Florida's invloedrijke boek *The Rise of the Creative Class* uit 2002. Daarin constateert Florida dat bovenop de landbouw, industrie en dienstensector een vierde economische laag is ontstaan die hij omschrijft als de creatieve industrie. Deze omvat beroepsgroepen als kunstenaars, muzikanten, schrijvers, ontwerpers, architecten, journalisten, wetenschappers, juristen, leraren. Florida noemt hen de "creatieve klasse". Om een aantal redenen is die groep volgens hem bijzonder invloedrijk. Op de eerste plaats is hij sterk groeiend. In de steden van de VS, en ook in de Nederlandse grote steden werkt bijna dertig procent van de beroepsbevolking in de creatieve industrie. Bovendien is deze groep de drijvende kracht achter veranderingen.

Uit Florida's onderzoek blijkt dat steden met een grote creatieve klasse het economisch beter doen dan andere. Creatieve mensen vormen creatieve broeiesten, en dat trekt kennisintensieve, innovatieve bedrijven aan. Juist die bedrijven ziet Florida als de motor achter de moderne economie en daarom zijn juist deze steden vitaler en beschikken ze over een grotere veerkracht.

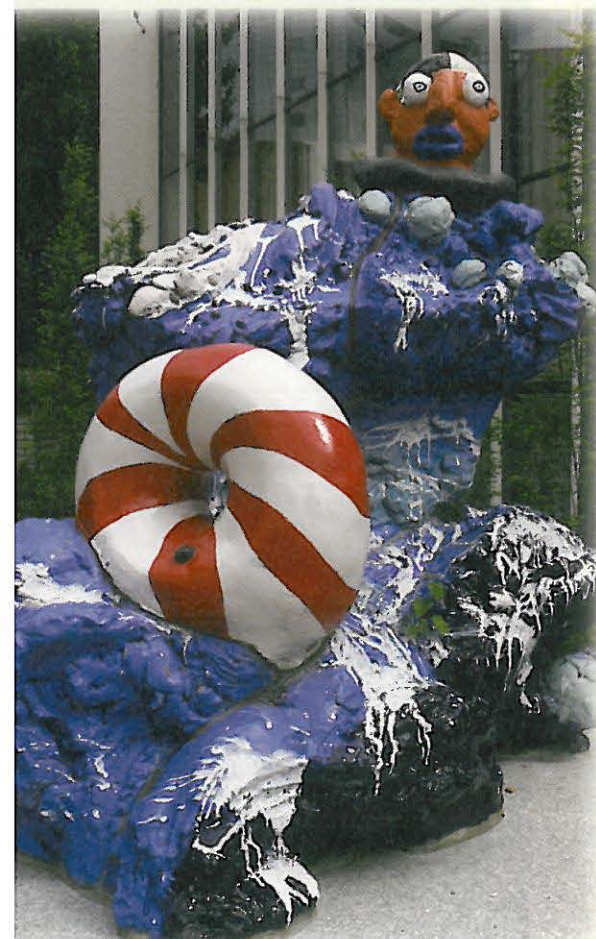
De boodschap aan de stad is dan ook: probeer de creatieve klasse aan je te binden. Maar hoe? In de industriële samenleving was het nog zo dat mensen werden aangetrokken tot bepaalde steden door de bedrijven die zich daar bevonden. Mensen liepen de werkgelegenheid na, zoals de industrieën zich vestigden in de nabijheid van hun grondstoffen.

In de postindustriële samenleving is of wordt dat anders, want daar is nou juist de menselijke creativiteit het kapitaal. Verzamelplaatsen van creativiteit zijn als het ware de grondstof die bedrijvigheid aantrekt. "Keep your tax incentives and

highway interchanges," citeert Florida de CEO van Hewlett Packard. "We will go where the highly skilled people are". De bedrijven gaan dus waar de creatieve klasse is, en niet andersom. En waardoor laten die creatievelingen zich dan 'verleiden'? In dit verband noemt Florida drie begrippen: tolerantie, technologie en talent (de drie T's). "Creative people don't just cluster where the jobs are. They cluster in places that are centers of creativity and also where they like to live."

CREATIEVE INDUSTRIE IN ROERMOND

Percentueel stelt de creatieve industrie in Roermond niet veel voor. Een provinciaal onderzoek uit 2004 stelde het percentage van de beroepsbevolking dat er in Roermond in werkzaam was tussen de 1,1 en de 2 procent, waar het landelijke gemiddelde toen 19 procent was. Creatieve industrie is vooral in steden geconcentreerd, maar Roermond scoorde slechter dan

Van Nickleo *naar creatieve*

Al jaren wordt de 'skyline' van Roermond gedomineerd door hijskranen. De oude bebouwing binnen de beschermde binnenstad wordt soms letterlijk in de schaduw gezet van hoogbouwprojecten als de Steenen Trappen. Wie vanuit de Munsterstraat richting Swalmerstraat kijkt, ziet de Mammon dienende gebouwen van het DOC boven de historische bebouwing uittorenen. Vanuit allerlei hoeken van de stad is sinds enige tijd de hoogbouw naast het voormalige hotel Kissels aan de Venloseweg zichtbaar.

TEKST CHRIS ROEMEN FOTO'S BERT THOMASSEN

Terwijl de nieuwbouwprojecten in hoogte tegen elkaar op concurreren, lijkt de oude stad aan zijn lot te worden overgelaten. Natuurlijk is het zo dat een stad in beweging bouwt aan zijn eigen verleden en dat wat nú wordt gezien als een inbreuk op het verleden, straks misschien deel uitmaakt van de geschiedenis die de stad vormt. Maar dat neemt niet weg dat je als stad bijzonder voorzichtig met je verleden om moet gaan. Roermond lijkt zich echter op het standpunt te stellen dat het verleden best een veer mag laten, de prioriteiten liggen duidelijk ergens anders.

Zo werd er pas aan gedacht dat het geweld van de heimachines in de inmiddels gebetonneerde Stadsweide funest kon zijn voor de oude muren aan de Rattentoren, toen die muren opeens merkwaardig naar voren begonnen te hellen. Waar op de Neerstraat een enorme 'spiegel' van huis de Steenen Trappen is verrezen, gingen wel eerst middeleeuwse pandjes plat. De kathedraal, die er al stond toen nog werd gedacht dat de wereld plat was, staat straks in de schaduw van de Natalinitoren.

Roermond bouwt aan de toekomst, dat is duidelijk. Maar hoe structureel zijn vestigingen als DOC en Retailcenter voor de economische toekomst? Als we zeggen dat het karakter van een stad wordt gevormd door zijn geschiedenis, kan daar dan niet op worden verdergebouwd? Is de geschiedenis altijd iets uit het verleden, dat we in het beste geval in een doosje stoppen en er op afroep van toeristen uithalen?

STAD VAN CULTUUR

Professor Marita Mathijssen kwam uit Belfeld, maar bezocht hier het Ursula. "Venlo was dichterbij," zei ze vorig jaar tijdens een lezing voor Ruimte.

"Maar mijn vader zei: ga naar Roermond, dat is een stad van cultuur!"

Roermond was in het verleden niet alleen een stad van kerken en kloosters, maar ook van onderwijs én bestuurlijke instellingen. Roermond was trots op die instellingen, die soms nog verwezen naar de tijd dat het een van de belangrijkste steden van het hertogdom Gelre was. Juist daarom veroorzaakte het gemeentebestuur honderd jaar geleden een fikse rel met de nationale overheid toen het vertikte om het archief van Gelre over te dragen aan het Rijksarchief in Maastricht. Het kon met recht trots zijn op zijn onderwijsinstellingen, die in heel Nederland bekend waren en 'Hollandse' industriëlen er sinds het begin van de twintigste eeuw toe brachten hun kroost naar Roermond te sturen. Een stad van cultuur, inderdaad.

Dat was, maar wat is er nog van over? De laatste 'kippen' hebben de stad verlaten, de laatste hogere onderwijsinstelling, de PABO, vertrekt straks ook. Grote kans dat ook de Rechtbank uit Roermond vertrekt. En wat krijgen we ervoor terug? De Mediamarkt, een Albert Heijn XL en een DOC. Het is niet de bedoeling om met een beschuldigende vinger te wijzen, en ook niet om de zegeningen van de AH XL te ontkennen, wél om de vraag op te werpen of het ondertussen niet hoog tijd wordt om heel hard te gaan werken aan factoren die lange tijd de identiteit van de stad vormden, maar die nu uit het zicht beginnen te raken. Want alle inspanningen op economisch gebied lijken toch vooral gericht op het groot maken van Roermond als koopstad. Wat wás wethouder Van Rey in maart bijvoorbeeld boos toen de Consumentenbond Roermond niet in de top van 'koopsteden' had gezet. En wat reageerde hij fel toen de dienstdoende journalist daar een beetje

deon stad

badinerend over schreef. Als door een angel gestoken! Mag best, maar zien we dat zelfde fanatisme ook op het gebied van behoud van overheidsinstellingen? Van scholen? Of monumenten?

Alles wijst maar in één richting: Roermond moet koopstad nummer 1 worden. Een stad waar alles lijkt te draaien om consumptie en simpel vermaak, waar kopen wordt aangeprezen als een vorm van entertainment, waar reclameborden hoog in de lucht torenen en waar een wethouder bouwsels als het Retailcenter meent te kunnen verkopen als "*monumenten van de 21^e eeuw*." We zijn het Nickleodeon van de lage landen, maar toch is het dezelfde stad die nog niet zo heel lang geleden een kunstcentrum van nationale betekenis was, en die bekend stond om zijn onderwijsinstellingen. Dat Roermond wel een dynamiserende injectie kon gebruiken, is duidelijk. Maar kan er ook wat beter op de oude stad worden gelet? Kan worden vermeden dat er nog meer kapot wordt gemaakt? Kan er nu worden geïnvesteerd in cultuur? Kan serieus worden onderzocht hoe Roermond kan verdienen aan zijn verleden en hoe duurzaam kan worden geïnvesteerd in een 'andere' economie?

THE RISE OF THE CREATIVE CLASS

Veel steden zoeken het antwoord in de zogenoemde 'creatieve stad.' Daarbij wordt gerefereerd aan Richard Florida's invloedrijke boek *The Rise of the Creative Class* uit 2002. Daarin constateert Florida dat bovenop de landbouw, industrie en dienstensector een vierde economische laag is ontstaan die hij omschrijft als de creatieve industrie. Deze omvat beroepsgroepen als kunstenaars, muzikanten, schrijvers, ontwerpers, architecten, journalisten, wetenschappers, juristen, leraren. Florida noemt hen de "*creatieve klasse*". Om een aantal redenen is die groep volgens hem bijzonder invloedrijk. Op de eerste plaats is hij sterk groeiend. In de steden van de VS, en ook in de Nederlandse grote steden werkt bijna dertig procent van de beroepsbevolking in de creatieve industrie. Bovendien is deze groep de drijvende kracht achter veranderingen.

Uit Florida's onderzoek blijkt dat steden met een grote creatieve klasse het economisch beter doen dan andere. Creatieve mensen vormen creatieve broeiesten, en dat trekt kennisintensieve, innovatieve bedrijven aan. Juist die bedrijven ziet Florida als de motor achter de moderne economie en daarom zijn juist deze steden vitaler en beschikken ze over een grotere veerkracht.

De boodschap aan de stad is dan ook: probeer de creatieve klasse aan je te binden. Maar hoe? In de industriële samenleving was het nog zo dat mensen werden aangetrokken tot bepaalde steden door de bedrijven die zich daar bevonden. Mensen liepen de werkgelegenheid na, zoals de industrieën zich vestigden in de nabijheid van hun grondstoffen.

In de postindustriële samenleving is of wordt dat anders, want daar is nou juist de menselijke creativiteit het kapitaal. Verzamelplaatsen van creativiteit zijn als het ware de grondstof die bedrijvigheid aantrekt. "*Keep your tax incentives and*

highway interchanges," citeert Florida de CEO van Hewlett Packard. "*We will go where the highly skilled people are*". De bedrijven gaan dus waar de creatieve klasse is, en niet andersom. En waardoor laten die creatievelingen zich dan 'verleiden'? In dit verband noemt Florida drie begrippen: tolerantie, technologie en talent (de drie T's). "*Creative people don't just cluster where the jobs are. They cluster in places that are centers of creativity and also where they like to live.*"

CREATIEVE INDUSTRIE IN ROERMOND

Percentueel stelt de creatieve industrie in Roermond niet veel voor. Een provinciaal onderzoek uit 2004 stelde het percentage van de beroepsbevolking dat er in Roermond in werkzaam was tussen de 1,1 en de 2 procent, waar het landelijke gemiddelde toen 19 procent was. Creatieve industrie is vooral in steden geconcentreerd, maar Roermond scoorde slechter dan

gemeenten als Roerdalen, Swalmen, Roggel en Thorn. Nationale koploper was (en is) Utrecht. Daar werkte in 2004 liefst 33 procent in de creatieve industrie en tegenwoordig 37 procent.

De opdracht aan steden zou dan ook moeten luiden: werk aan die drie T's en probeer creativiteit naar je toe te trekken. En dat gebeurt dan ook. Met name de vier grote steden plus Eindhoven houden zich er mee bezig, maar ook kleinere plaatsen als Leiden, Zaandam en Tilburg. Ook Venlo, dat er in het provinciaal onderzoek uit 2004 net zo bekaaid van af kwam als Roermond, heeft onder het motto "van broeiest naar broedplaats" geïnvesteerd in een creatieve wijk (Q4) waar wonen en werken samen gaan. Opvallend is nu al hoeveel kleine, creatieve bedrijven zich hebben gevestigd in Q4 (dat ooit vooral bekend stond vanwege zijn drugsoverlast): kunstenaarsateliers, fotografen, ontwerpers, mediaproducties enz.

In Roermond is vol ingezet op kooptoeisme en het kan niet worden ontkend dat Van Rey en de gemeente Roermond een punt hebben. Los van het feit dat het historisch stadsgezicht door de hoogbouw in de voormalige Stadsweide vakkundig naar de knoppen is geholpen, zijn er arbeidsplaatsen bij gekomen en lijken ook bepaalde bedrijven in de binnenstad gebaat bij het kooptoeisme.

En tóch is de vraag of dat duurzame investeringen zijn. Het klinkt sikkeneurig, maar als Florida gelijk heeft, dan is het toekomstige succes van een stad niet afhankelijk van het aantal koopattracties, en ook niet van het aantal kantorenparken. Een project als EDCO levert misschien werk op, maar grotendeels is dat laaggeschoold (en dus conjunctuurgevoelig) werk. En waar het met het oog op

de toekomst vooral om gaat: dit soort bedrijven heeft nauwelijks een dynamiserende werking op de stad. Sterker nog: de manier waarop ze afbreuk doen aan de natuur stoot de creatieve klasse juist áf.

PARMANTIGE HEERTJES

De kritische factor is: hoe slaagt de stad erin creatieve mensen aan zich te binden? Vanuit die optiek zou de stad juist op de eerste plaats moeten investeren in scholen, in kunst en technologie. Niet de stad van parmantige heertjes en dame-tjes en van rangetjes en standjes heeft de toekomst, maar de stad van bohémien-achtige types. Helaas lijkt Roermond zich precies in de omgedraaide richting te ontwikkelen.

Wethouder van Rey is bekend met het fenomeen van de creatieve stad maar heeft er geen affiniteit mee. "Mijn hart gaat uit naar de middenstand," laat hij eind 2006 optekenen in *Elsevier Magazine*. De voorzichtige tegenwerping dat Roermond door die sterke gerichtheid op het kooptoeisme wellicht overgevoelig is voor conjuncturele dips wordt door de wethouder weggewuifd onder verwijzing naar de honderdduizenden kooplustige Duitsers die naar Roermond komen. "Blauw, groen en de binnenstad, dat is onze formule. Het blauw van de Maasplassen, het groen van het natuurpark De Meinweg. Daar kunnen heel veel Duitsers recreëren. Daarna komen ze in de binnenstad winkelen en een hapje eten."

De vraag is of het niet allebei kan. Sluit het een het ander uit? We hebben een golf achter de rug waarin Roermond zich abnormaal breed heeft gemaakt om het kooptoeisme te stimuleren. Kan dat niet worden gevolgd door een golf waarin met net zoveel energie wordt ingezet op scholing, vorming en het aantrekken van talent?

Wanneer is het moment gekomen om te zeggen: en nú wordt er vooral verder gewerkt aan de pluriformiteit van de stad? Het zou in elk geval *moeten* want een stad die te veel inzet op één tak van economie is kwetsbaar. Een stad die investeert in onderwijs investeert veel meer in zichzelf.

INDUSTRIEEL ERFGOED

Terug naar de geschiedenis. Waar blijft in de creatieve stad nu het verleden? De relatie tussen de creatieve stad en de historische stad is op een aantal manieren te leggen. De creatieve industrie wordt vaak gevestigd in de overblijfselen van de oude industrie, veel steden proberen hun industrieel erfgoed om te vormen tot creatieve broednesten. In Tilburg gebeurt dit bijvoorbeeld in oude textielfabrieken. Ook in Roermond is er een bijzonder aansprekend voorbeeld: de vestiging van Kern Architecten in de voormalige Moutfabriek van Beltjens.

Ook andere oude fabrieksgebouwen zouden heringericht kunnen worden voor creatieve industrie. Daarbij is met name te denken aan de gebouwen op het ECI-terrein, dat een cultureel en creatief eiland binnen de stad zou kunnen worden. Even luchtfietsen: wat zou er mooier zijn dan de plannen voor een poptempel op die plek aan te vullen met lokaties voor ambachtelijke bedrijven, galleries, en hippe eettentjes? Gilde-opleidingen zou er proeflokalen kunnen maken, waar scholieren de fijne kneepjes van het vak leren, en waar in een aantrekkelijke ambiance relatief goedkoop getafeld kan worden. Het gebied zou een soort doorlopende mogelijkheid tot netwerken zijn, een vorm van *permanente bedrijvencontactdagen*.

Een andere fraaie historische lokatie is het BACO-gebouw. Dicht bij het station en het Stationsplein en met direct voor de ingang een klein pleintje, waar allicht een fraaiere bestemming aan kan worden gegeven dan nu het geval is. En wat te denken van de watertoren bij het station?

BACO en ECI zijn twee sfeervolle lokaties, dicht bij het centrum en met industrieel erfgoed, waar kleine bedrijven zich graag zullen vestigen.

Los van de vraag hoe de stad met zijn verleden omspringt, profileert Roermond zich graag als een oude stad met een rijke historie. Ook op cultureel gebied. De stad klopt zich op de borst als *Cuypersstad*, en kan bogen op een (geschiedenis van) indrukwekkende hoeveelheid ateliers die zich in het verleden toelegden op toegepaste kunsten. Met name de beeldhouwers en glasschilders zijn bekend, Willem Cartigny wees in een artikel in ons jubileumboek *De luis in de pels* ook op het relatief grote aantal architecten dat uit Roermond afkomstig was.

Roermond moet echter uitkijken voor 'musealisering' van het verleden. Het schiet er niets mee op als het die historie wegstopt in een museum, als een aan-doenlijk cultureel relict uit het verleden. De stad zou juist verder moeten bouwen op zijn verleden als cultuurcentrum. Grote kunstenaars als Pierre Cuypers en Joep Nicolas zouden geen dode voorbeelden moeten zijn uit het verleden, maar inspiratiebronnen om nú meer creatief talent naar de stad toe te trekken. Als de stad zich wil profileren als Cuypersstad, dan is dat niet alleen door te verwijzen naar de gebouwen die de grote bouwmeester hier heeft achtergelaten, maar ook door te investeren in het levend houden van datgene wat Cuypers dreef: vernieuwende architectuur, ontwerpen, kennis vergaren, kunst.

ONDERWIJSSTAD

De derde manier om zowel aan de creatieve stad te werken én Roermond als kenniscentrum op de kaart te zetten is door er alles aan te doen het onderwijs terug naar de stad te halen.

Roermond is er trots op dat het liefst drie premiers leverde: Ruys de Beerenbrouck, Beel en Cals. Bij elkaar opgeteld stonden die Roermondse in de vorige eeuw zo'n twintig jaar aan de top van de regering, opmerkelijk veel voor zo'n klein stadje. Is dat toeval? Volgens de voormalige stadsarchivaris Van Hövell tot Westerflier niet. Het was volgens hem alleen te verklaren uit de traditie die Roermond had als bestuurlijk- en onderwijscentrum.

Dat bestuurlijke toptalent kwam niet uit de lucht vallen. Daar moest eerst een vruchtbare bodem voor worden gecreëerd. Een bodem van tolerantie, kunst, openheid, en onderwijs.

De drie T's van Richard Florida waren in het verleden waarschijnlijk voldoende aanwezig. Hier lag niet alleen de grondslag van Roermonds succes in het verleden, hier ligt ook de grondslag van toekomstig succes. ®

Het Passieretabel in de O.L.Vrouwe Munsterkerk

TEKST HARRIE KNOORS
FOTO'S HARRIE KNOORS EN
BERT THOMASSEN

Roermond had een Passietafel, Roermond heeft nog altijd een Passieretabel. Dat kunstwerk kwam tot stand in het begin van de 16^e eeuw, als 'product' van nauwe samenwerking tussen ambachtslieden van verschillende disciplines. Het is te zien in de Munsterkerk

WAT IS EEN RETABEL?

Onder het begrip retabel verstaan we een zeer grote diversiteit aan voorwerpen of monumenten in allerlei vormen en materialen, zoals edelmetalen, steen en hout, die van periode tot periode en van streek tot streek geen andere overeenkomst vertonen dan dat ze bestemd waren om een altaar te versieren. Voorschriften omtrent de aard en bouw van retabels waren er niet, zodat in elke periode en in elk land retabeltypes ontstonden tegen de achtergrond van een algemeen Europese en christelijke cultuur met een exclusief katholieke geloofsinhoud.

Het Passieretabel in de O.L. Vrouwe Munsterkerk moet niet verward worden met de Passietafel die voorheen ook deel uitmaakte van het kunstbezit van de Munsterkerk, maar zich momenteel bevindt in het Rijksmuseum te Amsterdam. Dat kunstwerk werd destijds door het kerkbestuur verkocht aan het museum. De Passietafel of 'Leven Ons Heren' wordt gedateerd omstreeks 1435. Het doek is geplakt op een eikenhouten paneel van 103 bij 167,5 cm. Het schilderij heeft ooit als altaarstuk gediend, zoals ook de grote schilderijen in de Kathedraal. Er werd eerder over geschreven in Ruimtelijk van maart 2009.

SITUERING IN DE TIJD

De wereld van de laat-gotische houten retabels is bijzonder boeiend en indrukwekkend. Men kan geroerd raken door de devote tafereeltjes, die met liefde zijn gesneden door een kunstzinnige hand. Dat geldt ook voor het prachtige passieretabel in de O.L.Vrouwe Munsterkerk. De Vlaamse en Brabantse houten retabels nemen in de enorm uitgebreide kunstproductie van die tijd een heel bijzondere plaats in. We zullen het hierna vooral hebben over de Brabantse retabels, omdat het retabel van de Munsterkerk van Antwerpse makelij is en Antwerpen destijds behoorde tot het oude hertogdom Brabant. Dat hertogdom omvatte de huidige Belgische provincies Brabant en Antwerpen en het huidige Nederlandse

Noord-Brabant. Weliswaar werden ook in andere streken retabels vervaardigd, maar het hertogdom Brabant werd sinds de aanvang van de 15de eeuw het internationale centrum van de retabelindustrie. In Brussel bloeide deze tak van kunstnijverheid al tegen het einde van de 14de eeuw. Met name Antwerpen kende tot het midden van de 16de eeuw een grote en bloeiende retabelproductie.

Een zeer imposante tentoonstelling van Antwerpse retabels was te zien in de prachtige, toen zojuist

gerestaureerde kathedraal van Antwerpen bij gelegenheid van 'Antwerpen Culturele hoofdstad van Europa' in 1993. Van de in totaal 286 bekende Antwerpse retabels waren er 44 te bewonderen in deze indrukwekkende expositie.

ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN HET RETABEL

Het retabel is een toevoegsel aan de altaar-mensa, dat in de 11de eeuw in gebruik kwam. Het is een verhoogde geïllustreerde wand die achter op de altaartafel geplaatst is: *retro* = achter en *tabula* = tafel. Tussen de onderkant van het retabel en de altaartafel bevond zich een opzetstuk, de *predella*, die het mogelijk maakte om de luiken van het retabel te openen en sluiten.

Twee omstandigheden hebben het ontstaan van retabels bevorderd, namelijk de opkomende gewoonte om relikwieënkasten op de altaren te plaatsen en de zeer oude gewoonte om de wand waartegen het altaar geplaatst was te versieren met een religieus tafereel. In samenhang met het H.

Misoffer, dat aan het altaar werd opgedragen, waren het vooral afbeeldingen van het Avondmaal, de calvariegroep, geboorte en kruisdood van Christus, taferelen uit het leven van

O.L. Vrouwe of een heilige. Bij de Antwerpse retabels onderscheidt men dan ook Passieretabels, Mariaretabels en heiligenretabels.

Naast retabels gemaakt uit edelmetalen en steen, komen in de 14de, 15de en 16de eeuw de houten retabels tot volle ontplooiing. Een retabel is in feite een houten kast gevuld met gesneden beelden en afgesloten met beschildeerde luiken. De beelden werden gepolychromeerd en rijkelijk voorzien van bladgoud. Door de luiken had het retabel twee verschillende aanzichten. Het gesloten aanzicht (zie pagina 10) was zichtbaar als het retabel niet gebruikt werd, dat wil zeggen als er aan het altaar geen mis werd opgedragen, en tevens in de vastentijd en de adventstijd. De in gesloten toestand zichtbare voorstellingen hebben daarom meestal een ander karakter: ze laten namelijk voorstellingen zien van schenkers en/of lokaal vereerde heiligen. Bij het Passieretabel in de Munsterkerk zijn dat de H. Bernardus van Clairvaux en O.L.Vrouwe, beiden patroons van deze kerk. Hieruit kan men concluderen, dat dit retabel exclusief gemaakt is voor de Munsterkerk. Na de ingrijpende restauratie van het retabel in 2000,

is het in de Munsterkerk opnieuw gebruikelijk het retabel tijdens de vastentijd en de adventstijd te sluiten.

ECONOMIE EN WERKVERDELING BIJ DE PRODUCTIE

Het uiterst fijne werk dat de retabels laten zien, een geduldwerk, doet niet vermoeden dat het desondanks toch tot een zekere massaproductie is gekomen. Aan de basis van die productie lag een omvangrijke organisatie van werkverdeling, aannemingsverantwoordelijkheid en kwaliteitscontrole. De ambachten of gilden waar deze kunstenaars zich in verenigden, hadden hun eigen specifieke reglementen. Voordat een beeldsnijder in het gilde kon worden opgenomen, moest hij poorter zijn van de stad. Verder kwamen er een opleidingsperiode en een bekwaamheidsproef aan te pas. De leertijd bij een meester kon twee tot vijf jaar duren. Een degelijk proefstuk of meesterschap leidde dan naar het meesterschap. Wie het volwaardige lidmaatschap had bereikt, kon door verkiezing deken, ambachtshoofd of keurmeester worden. Verschillende ambachtslieden maakten deel uit van de organisatie: de schrijnwerker leverde de kast en de luiken, de beeldsnijder zorgde voor de beelden, de stoffeerder bracht op de beelden het bladgoud en de polychromie aan en de schilder beschilderde de luiken. In Antwerpen zaten deze lieden allen in hetzelfde gilde, het St. Lukasgilde. Antwerpen kende zelfs een gespecialiseerde markt voor kunstwerken in het Predikherenpand en in het O.L.Vrouwepand. Daar konden de kunstenaars hun werk uitstallen en kooplieden uit binnen- en buitenland liepen er af en aan. De gunstige ligging aan de Schelde heeft Antwerpen ook voor deze handel geen windeieren gelegd, getuige de grote spreiding van retabels over heel Europa.

Op de 'producten' van deze kunstnijverheid, dus ook op het Roermondse retabel, werden keurmerken aangebracht in de vorm van een burcht met twee handjes opzij ervan. Dat stadskeurmerk was een waarborg voor kwaliteit. Deze keurmerken werden bij de restauratie in grote aantallen aangetroffen op het Roermondse retabel. Ze werden ingeslagen of ingebrand in het betreffende object. Het inbranden of inslaan van 'waerdeerselen', zoals ze heetten, op houten beeldsnijwerk was een verschijnsel dat nergens ter wereld

Het Passieretabel

in de O.L.Vrouwe Munsterkerk

TEKST HARRIE KNOORS
FOTO'S HARRIE KNOORS EN
BERT THOMASSEN

Roermond had een Passietafel, Roermond heeft nog altijd een Passieretabel. Dat kunstwerk kwam tot stand in het begin van de 16^e eeuw, als 'product' van nauwe samenwerking tussen ambachtslieden van verschillende disciplines. Het is te zien in de Munsterkerk

WAT IS EEN RETABEL?

Onder het begrip retabel verstaan we een zeer grote diversiteit aan voorwerpen of monumenten in allerlei vormen en materialen, zoals edelmetalen, steen en hout, die van periode tot periode en van streek tot streek geen andere overeenkomst vertonen dan dat ze bestemd waren om een altaar te versieren. Voorschriften omtrent de aard en bouw van retabels waren er niet, zodat in elke periode en in elk land retabeltypes ontstonden tegen de achtergrond van een algemeen Europese en christelijke cultuur met een exclusief katholieke geloofsinhoud.

Het Passieretabel in de O.L. Vrouwe Munsterkerk moet niet verward worden met de Passietafel die voorheen ook deel uitmaakte van het kunstbezit van de Munsterkerk, maar zich momenteel bevindt in het Rijksmuseum te Amsterdam. Dat kunstwerk werd destijds door het kerkbestuur verkocht aan het museum. De Passietafel of 'Leven Ons Heren' wordt gedateerd omstreeks 1435. Het doek is geplakt op een eikenhouten paneel van 103 bij 167,5 cm. Het schilderij heeft ooit als altaarstuk gediend, zoals ook de grote schilderijen in de Kathedraal. Er werd eerder over geschreven in Ruimtelijk, maart 2009.

SITUERING IN DE TIJD

De wereld van de laat-gotische houten retabels is bijzonder boeiend en indrukwekkend. Men kan geroerd raken door de devote tafereeltjes, die met liefde zijn gesneden door een kunstzinnige hand. Dat geldt ook voor het prachtige passieretabel in de O.L.Vrouwe Munsterkerk. De Vlaamse en Brabantse houten retabels nemen in de enorm uitgebreide kunstproductie van die tijd een heel bijzondere plaats in. We zullen het hierna vooral hebben over de Brabantse retabels, omdat het retabel van de Munsterkerk van Antwerpse makelij is en Antwerpen destijds behoorde tot het oude hertogdom Brabant. Dat hertogdom omvatte de huidige Belgische provincies Brabant en Antwerpen en het huidige Nederlandse

Noord-Brabant. Weliswaar werden ook in andere streken retabels vervaardigd, maar het hertogdom Brabant werd sinds de aanvang van de 15^e eeuw het internationale centrum van de retabelindustrie. In Brussel bloeide deze tak van kunstnijverheid al tegen het einde van de 14^e eeuw. Met name Antwerpen kende tot het midden van de 16^e eeuw een grote en bloeiende retabelproductie.

Een zeer imposante tentoonstelling van Antwerpse retabels was te zien in de prachtige, toen zojuist

gerestaureerde kathedraal van Antwerpen bij gelegenheid van 'Antwerpen Culturele hoofdstad van Europa' in 1993. Van de in totaal 286 bekende Antwerpse retabels waren er 44 te bewonderen in deze indrukwekkende expositie.

ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN HET RETABEL

Het retabel is een toevoegsel aan de altaar-mensa, dat in de 11de eeuw in gebruik kwam. Het is een verhoogde geïllustreerde wand die achter op de altaartafel geplaatst is: retro = achter en tabula = tafel. Tussen de onderkant van het retabel en de altaartafel bevond zich een opzetstuk, de *predella*, die het mogelijk maakte om de luiken van het retabel te openen en sluiten.

Twee omstandigheden hebben het ontstaan van retabels bevorderd, namelijk de opkomende gewoonte om relikwieënkasten op de altaren te plaatsen en de zeer oude gewoonte om de wand waartegen het altaar geplaatst was te versieren met een religieus tafereel. In samenhang met het

H. Misoffer, dat aan het altaar werd opgedragen, waren het vooral afbeeldingen van het Avondmaal, de calvariegroep, geboorte en kruisdood van Christus, taferelen uit het leven

van O.L. Vrouwe of een heilige. Bij de Antwerpse retabels onderscheidt men dan ook Passieretabels, Mariaretabels en heiligenretabels.

Naast retabels gemaakt uit edelmetalen en steen, komen in de 14de, 15de en 16de eeuw de houten retabels tot volle ontplooiing. Een retabel is in feite een houten kast gevuld met gesneden beelden en afgesloten met beschilderde luiken. De beelden werden gepolychromeerd en rijkelijk voorzien van bladgoud. Door de luiken had het retabel twee verschillende aanzichten. Het gesloten aanzicht (zie pagina 10) was zichtbaar als het retabel niet gebruikt werd, dat wil zeggen als er aan het altaar geen mis werd opgedragen, en tevens in de vastentijd en de adventstijd. De in gesloten toestand zichtbare voorstellingen hebben daarom meestal een ander karakter: ze laten namelijk voorstellingen zien van schenkers en/of lokaal vereerde heiligen. Bij het Passieretabel in de Munsterkerk zijn dat de H. Bernardus* van Clairvaux en O.L.Vrouwe, beiden patroons van deze kerk. Hieruit kan men concluderen, dat dit retabel exclusief gemaakt is voor de Munsterkerk. Na de ingrijpende restauratie van het retabel in 2000,

is het in de Munsterkerk opnieuw gebruikelijk het retabel tijdens de vastentijd en de adventstijd te sluiten.

ECONOMIE EN WERKVERDELING BIJ DE PRODUCTIE

Het uiterst fijne werk dat de retabels laten zien, een geduldwerk, doet niet vermoeden dat het desondanks toch tot een zekere massaproductie is gekomen. Aan de basis van die productie lag een omvangrijke organisatie van werkverdeling, aannemingsverantwoordelijkheid en kwaliteitscontrole. De ambachten of gilden waar deze kunstenaars zich in verenigden, hadden hun eigen specifieke reglementen. Voordat een beeldsnijder in het gilde kon worden opgenomen, moest hij poorter zijn van de stad. Verder kwamen er een opleidingsperiode en een bekwaamheidsproef aan te pas. De leertijd bij een meester kon twee tot vijf jaar duren. Een degelijk proefstuk of meesterstuk leidde dan naar het meesterschap. Wie het volwaardige lidmaatschap had bereikt, kon door verkiezing deken, ambachtshoofd of keurmeester worden. Verschillende ambachtslieden maakten deel uit van de organisatie: de schrijnwerker leverde de kast en de luiken, de beeldsnijder zorgde voor de beelden, de stoffeerder bracht op de beelden het bladgoud en de polychromie aan en de schilder beschilderde de luiken. In Antwerpen zaten deze lieden allen in hetzelfde gilde, het St. Lukasgilde. Antwerpen kende zelfs een gespecialiseerde markt voor kunstwerken in het Predikherenpand en in het O.L.Vrouwepand. Daar konden de kunstenaars hun werk uitstellen en kooplieden uit binnen- en buitenland liepen er af en aan. De gunstige ligging aan de Schelde heeft Antwerpen ook voor deze handel geen windeieren gelegd, getuige de grote spreiding van retabels over heel Europa.

Op de 'producten' van deze kunstnijverheid, dus ook op het Roermondse retabel, werden keurmerken aangebracht in de vorm van een burcht met twee handjes opzij ervan. Dat stadskeurmerk was een waarborg voor kwaliteit. Deze keurmerken werden bij de restauratie in grote aantallen aangetroffen op het Roermondse retabel. Ze werden ingeslagen of ingebrand in het betreffende object. Het inbranden of inslaan van 'waerdeerselen', zoals ze heetten, op houten beeldsnijwerk was een verschijnsel dat nergens ter wereld

ooit bestaan heeft, buiten de drie Brabantse steden Brussel, Mechelen en Antwerpen.

HET ROERMONDSE PASSIERETABEL

Het Roermondse retabel stamt uit de periode 1520-1525. De groepen in het retabel brengen het leven van Christus in beeld: zijn jeugd en zijn lijden. De nadruk ligt daarbij op het lijdensverhaal of de *Passie*, vandaar de naam Passieretabel.

In het midden zien we de kruisiging met links ervan de kruisdraging en rechts de bewening. In de onderste zone wordt in het midden de graflegging afgebeeld met links ervan de aanbidding van de herders en rechts de besnijdenis. De voorstelling van de besnijdenis komt in de middeleeuwse kunst zelden voor en dan steeds als onderdeel van een reeks voorstellingen uit het leven van Jezus. Op de binnenzijde van het linker luik zien we bovenin de geschilderde afbeeldingen van de Hof van Olijven. De kelk, als symbool voor het lijden, staat bij dit tafereel afgebeeld op de rots. Beneden zien we de Verkondiging aan Maria. De duif is hier afgebeeld in een lichtcirkel zonder stralen die uitschieten naar Maria, zoals dat elders vaak wel het geval is. Op de rechter binnenzijde staat de Opstanding afgebeeld. Twee slapende en twee naar Christus opkijkende wachters. Opvallend is het gesloten graf. Beneden zien we de Aanbidding van de Wijzen. Uit overwegingen van symmetrie werden er, net zoals

hier, vaak vier wijzen afgebeeld. Op de buitenzijde van de luiken zien we links de Verschijning van Maria met kind aan St. Bernardus, de zogenaamde Lactatie van St. Bernardus. Op een banderol in het Lactatietafereel staat de tekst "*monstra te esse matram*", dat wil zeggen: "*toon mij dat u mijn moeder bent*". Op de rechterzijde is de Bekroning van Maria afgebeeld.

HET LOT VAN HET ROERMONDSE PASSIERETABEL

Op een zeker moment is het retabel in de Munsterkerk uit de gunst geraakt. Het heeft een tijdlang op het zangkoor gestaan en in die periode zijn er enkele beeldjes uit verdwenen. Bij een nauwkeurige bestudering valt op dat er enkele beeldjes bij zijn met een afwijkende snit. De middeleeuwse beeldjes hebben smalle gezichten, terwijl er een paar te zien zijn met volle-re gezichten. De laatste zijn restauraties door het atelier van Cuypers (1870).

Bij de restauratie van het interieur van de kerk in de jaren 1959-1966 werd het retabel opgehangen tegen de oostwand van het zuidtransept, dus boven de heteluchtverwarming. Een ramp kon niet uitblijven, de tijd en de warme droge lucht deden hun vernielende werk. Bij een rondgang langs de kunstobjecten in 1995 bleek dat er hoognodig moest worden ingegrepen.

Voor het schilderwerk van de luiken had veel geleden. Er werd allereerst een succesvolle procedure gestart om het retabel geplaatst te krijgen op de *Lijst van beschermde voorwerpen en verzamelingen* op grond van artikel 2 van de Wet tot Behoud van cultuurbezit. De plaatsing gebeurde bij besluit van staatssecretaris A. Nuis op 13 oktober 1997. Uit de redenen voor plaatsing citeren we: "*Het is een zeldzaam compleet Antwerps retabel met geschilderde zijluiken*"; "*de polychromie is van hoogstaande kwaliteit*"; "*het is een fraai voorbeeld van hoe in de 19de eeuw de belangstelling en herwaardering voor de late Middeleeuwen leidden tot een volledige renovatie van het altaar. Het altaar is van grote invloed geweest op de Roermondse neogotische beeldhouwateliers*". Aan de plaatsing op deze lijst kon het recht ontleend worden voor een overheidssubsidie bij restauratie. Die mogelijkheid is toen meteen aangegrepen en Restauratie Atelier Limburg te Maastricht ging aan de slag. Op 14 april 2000 kwam het fraai gerestaureerde retabel terug in de Munsterkerk en het kreeg een nieuwe, veiliger plaats tegen de oostwand van het noordtransept. Op Passiezondag, 16 april 2000, werd het officieel in gebruik genomen.

Het Passieretabel bevindt zich tegen de oostwand van de noordelijke zijbeuk. Een bezoek meer dan waard!

Bronnen

- ° Archief parochie H. Christoforus Roermond
- ° Nieuwdorp Hans, *Antwerpse retabels 15e-16e eeuw*. Catalogus expositie Kathedraal Antwerpen 26 mei - 3 oktober 1993.
- ° *Leven Ons Heren of de Roermondse passietafel*. In: Dr. G.H.A. Venner, *De grafmonumenten van de Graven van Gelder*, Venlo 1989.

"Bernardus van Clairvaux was een Bourgondisch edelman, geboren ca. 1091 op kasteel Fontaines bij Dijon. Hij trad in 1112 samen met 30 edellieden in het klooster van Cîteaux (Cistercium). Van hieruit stichtte hij de abdij van Clairvaux, waar hij de eerste abt werd.

Monumenten voor de 21ste eeuw?

TEKST LUCIEN JANSEN EN LEONARD FORTUIN FOTO'S LEONARD FORTUIN

In het maartnummer van Ruimtelijk heeft Dennis Janssen, oud-voorzitter van de Stichting Ruimte, zich groen en geel geërgerd over de ontwikkelingen aan o.a. de Roermondse Horecaboulevard, of te wel de Roerkade. Hier wil Victor Adams (projectontwikkelaar) twee gebouwen verwezenlijken naar een ontwerp van Maarten Engelman (architect). In Dagblad De Limburger verweet Maarten Engelman de Stichting Ruimte niet in staat te zijn te oordelen over zijn *"eigentijds bouwen met respect voor het karakter van een stad"*. Dat artikel leidde tot een ingezonden brief van Dennis Janssen in Dagblad De Limburger. De gemeente Roermond nodigde de leden van het Monumentenoverleg uit voor een toelichting op de Roerkadeplannen door de stedenbouwkundige van de gemeente, Scato Molkenboer.

PLAN 1: HOEK NICOLAASSTRAAT

Voor de hoek van de Roerkade en de Nicolaasstraat, de plaats van de vroegere garage Opbroek, heeft men een hotel met parkeergarage in gedachten. Verdeeld over drie lagen komen hier 21 kamers en op de bovenste verdieping twee grotere kamers. Die verdieping springt echter een heel stuk terug, om het zicht op de toren van de kathedraal vanaf de Roerkade te garanderen. Ook hier is de totale hoogte ongeveer 17 meter. Onder het hotel komt een parkeergarage en op de begane grond een café-restaurant met vergaderruimte. Op grond van de huidige bouwvoorschriften kan de gemeente hier geen vergunning verlenen.

PLAN 2: GRAND CAFÉ MET APPARTEMENTEN

Op de hoek van de Koolstraat en de Roerkade is een grand café gepland, met daarboven acht appartementen, verdeeld over drie verdiepingen. Onder het grand café is een kelder voorzien, voor berging en toiletten. De gemeentelijke monumentenzorgers wisten niet of het gebouw nu al een kelder heeft. Eigen onderzoek – onvolledig, het pand is gesloten – doet vermoeden dat er hoogstens een kruipruimte is. Alvorens die ruimte kan worden uitgebouwd tot een volwassen kelder, is archeologische onderzoek nodig. Het huidige perceel is vrij smal. Er kan alleen voldoende ruimte worden verkregen door de hoogte in te gaan, tot ongeveer 17 meter. Het pand heeft geen monumentenstatus, maar ligt wel binnen het Beschermd Stadsgezicht. Dan zou je een ontwerp mogen verwachten dat daar geen afbreuk aan doet, of liever nog tot verbetering zou leiden. Dat laatste is in onze ogen (en die van van verontruste buurtbewoners) niet het geval. Op grond van de huidige bouwvoorschriften kan de gemeente ook hier geen bouwvergunning verlenen.

BOUWVOORSCHRIFTEN: MAATWERK

Om de beperkingen op te heffen die de huidige bouwvoorschriften aan de bouwplannen opleggen, heeft het College op 21 april jl. besloten voor de beide locaties een bestemmingsplanwijziging voor te bereiden. Inspraak op dit voornemen is onmogelijk, stukken liggen nergens ter inzage. Ook wordt geen onafhankelijke instantie gevraagd om advies. Wel zullen in een later stadium de ontwerp-bestemmingsplannen voor zes weken ter inzage leggen en is er de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Dat zullen we zeker doen!

De wet op de Ruimtelijk Ordening maakt sinds kort bovenbeschreven aanpak mogelijk, illegaal is het dus niet. Duidelijk is dat de gemeente hier royaal tegemoet komt aan de projectontwikkelaar. Het valt te prijzen dat er projectontwikkelaars zijn die in Roermond willen investeren, maar de gemeente dient dat te bewaken en te sturen. Daarvoor zijn afspraken gemaakt, vastgelegd in bijv. een Nota Beschermd Stadsgezicht en daaraan gekoppelde bouwvoorschriften. Er is een Hoogbouwnota, zonder wettelijk kader, dat een beschermd stadsgezicht kent. Projectontwikkelaars krijgen echter alle ruimte om Roermond te transformeren van 'een monumentale stad' in 'een stad met monumenten'. Dat doet afbreuk aan waar de gemeente zelf altijd mee pronkt: de historische (binnen)stad is een unique selling point, waarmee 'de tweede monumentenstad van Limburg op de kaart gezet wordt'!

HOOR EN WEDERHOOR

De geplande bouwwerken zullen beeldbepalende veranderingen in de stad aanbrengen. Ruimte heeft daarom telefonisch met projectontwikkelaar en architect gesproken, om ook de andere kant van het verhaal te horen, zoals over materiaalkeuze en vormgeving, en waarom het bestemmingsplan opzij geschoven moet worden. Victor Adams heeft *"niets toe te voegen aan dat wat de gemeente bekend maakte"* en verwijst ons door naar de architect. Maarten Engelman is ontstemd over het artikel in het vorige nummer van Ruimtelijk en vindt dat Ruimte op onbehoorlijke wijze communiceert. Ruimte mag uiteraard bezwaar hebben tegen zijn ontwerpen, maar kan dat beter op een beschaafde manier uiten, *"zonder schuttingtaal"*. Hij wenst geen vervolg op *"de polemiek in de pers"*.

"Als er in de binnenstad nooit wat nieuws gebouwd zou zijn, zag men daar alleen nog vakwerkhuisen, was de Neerstraat nooit geworden wat zij nu is", aldus de architect.

Pastoor Boukoul dreigt met verkoop

Adopteer een raam van Joep Nicolas

TEKST CHRIS ROEMEN

In 1956 werd een middeleeuws houten beeldje uit de Boukoulse St.-Theresiakerk verkocht aan het Rijksmuseum. Van de 25 duizend gulden die het kerkbestuur met de (omstreden) verkoop opstreek, liet men destijds ramen maken door de Roermondse glazenier Max Weiss. Ze vormden een schitterende aanvulling op de reeds vóór de oorlog aangebrachte ramen van Joep Nicolas.

Anno 2009, meer dan vijftig jaar later, luidt pastoor Reneerkens de noodklok. Reden: diezelfde ramen worden nu bedreigd door vandalisme, en het geld om ze op te knappen of te beschermen ontbreekt. De pastoor komt nu noodgedwongen met een creatieve oplossing: *"We zullen ramen moeten verkopen om met dat geld de rest te kunnen opknappen."*

WAT VOORAF GING

In 1933 liep burgemeester Charles Strens van Swalmen, een kruiwagen voor zich uit duwend, over de bochtige weg tussen het wegkapelletje in de dorpskern en zijn woning Graeterhof. In de kruiwagen vervoerde de burgervader een niet alledaags voorwerp: een middeleeuws beeld, daterend uit omstreeks 1480 van de hand van de bekende beeldsnijder *Arnt van Kalkar*.

Strens, die het kostbare kleinood de volgende drie jaar bij zich op Graeterhof zou houden, had het beeld niet zomaar meegenomen. In de kapel waar het houtsnijwerk zich al sinds halverwege de negentiende eeuw bevond, was eenvoudig geen plaats meer. Besloten was namelijk dat Boukoul verrijkt zou

worden met een kerk, en in het kapelletje zou een offerblok worden geplaatst om geld bijeen te brengen voor de bouw daarvan. Tevens werd er een beeld geplaatst van de heilige Theresia, de naamgeefster van het nieuwe godshuis.

Hoe het houtsnijwerk dat Strens die dag in 1933 in een kruiwagen vervoerde, überhaupt in Boukoul belandde, is nog onopgehelderd. Omdat op het beeld, dat de bewening van Christus voorstelt, een kartuizer monnik is afgebeeld, wordt verondersteld dat het ooit zijn plaats had in de nabijgelegen Roermondse kartuis, die eind 18de eeuw werd opgeheven. Misschien is het daarna meegenomen door een monnik die in de buurt pastoor werd. Maar het is ook mogelijk dat het tijdens een fancy fair begin 19de eeuw in Roermond is gekocht door de familie Obers, de stichters van de Boukoulse kapel. Drie jaar stond de *'bewening'* in Graeterhof, tot de Theresiakerk in 1936 gereed kwam en het weer in het kapelletje teruggezet kon worden. De nieuwe kerk was ontworpen door de Roermondse architect Jos Franssen, met in het priesterkoor prachtige glas-in-loodramen van Joep Nicolas. De kerk was echter geen lang leven beschoren. Op 28 februari 1945, één dag voor de bevrijding van Roermond, Swalmen en Maasniel, werd de toren opgeblazen door een Duits "Sprengkommando". Die groep van (zo wordt gezegd) stomdronken Duitse soldaten blies diezelfde dag ook de toren van de kathedraal in Roermond en de kerk in Maasniel op.

VERKOOP VAN DE BEWENING

De St.-Theresiakerk werd al in 1946-47 hersteld, maar het ligt voor de hand dat de restauratiekosten een enorme last zijn geweest voor de kerkgemeenschap, die het in de na-oorlogse jaren tóch al niet breed had. Waarschijnlijk heeft geldnood uiteindelijk, in 1956, geleid tot verkoop van de 'bewening' door het kerkbestuur aan het Rijksmuseum in Amsterdam. Dat vormde het begin van een kleine affaire. Want had het kerkbestuur wel het recht om het beeldje te verkopen? Moest de bisschop daar niet in worden gekend? Hoe verhiel zich de verkoop door het kerkbestuur met het kerkelijk recht? Trouwens, was de kerk überhaupt wel de rechtmatige eigenaar van het beeld? Of was het misschien eerder het collectieve eigendom van de Boukoulse parochianen?

Landelijke katholieke dagbladen als de Volkskrant en De Tijd berichtten over de verkoop van het beeldje, deskundigen als de Sittardse kunsthistoricus Timmers bemoeiden zich ermee, en burgemeester Strens (een liberaal) probeerde de verkoop te verhinderen door een handtekeningenactie op poten te zetten.

Uiteindelijk gebeurde er echter helemaal niets, waarschijnlijk omdat een Midden-Limburgse poldervariant zijn werk deed én omdat iedereen zich pas druk begon te maken toen de feitelijke deal al rond was. Timmers besloot er niet te veel energie in te steken. Het bisdom maakte zich er ook niet overdreven druk over, al vond de secretaris van de bisschop wel dat het kerkbestuur de parochianen eigenlijk zelf had moeten vragen wat ze van de verkoop vonden. Het Boukoulse kerkbestuur was voor geen gat te vangen, en meldde bij monde van rector Eugène Debie monter dat dit nog altijd wel kon gebeuren. "Dit (...) zal wel geen moeilijkheden opleveren," vermoedde Debie.

Tenslotte liep de handtekeningenactie van de burgemeester uit op een fiasco. Meer dan vijftien handtekeningen zou hij (volgens Debie in een brief aan het bisdom) niet hebben opgehaald. Debie: "En dan moet u weten van wie en waarom."

En zo wisselde het beeldje voor 25.000 gulden van eigenaar. Een groot deel van het geld werd gebruikt om het noodglas in de kerk te vervangen door nieuwe glazen. De man die de nieuwe ramen zou maken was een in 1910 geboren Duitser die in 1939 het atelier Nicolas in Roermond kocht: Max Weiss.

VIJFTIG JAAR LATER

Meer dan vijftig jaar later loopt pastoor Reneerkens van de Theresiaparochie hoofdschuddend langs de ramen die Weiss in 1957, 1958 en 1959 maakte voor zijn kerk. Reneerkens wijst op kogelronde gaten die op sommige plaatsen in de ramen zitten. Op verschillende plaatsen zijn stukken egaal gekleurd glas kapot, op andere plaatsen zijn de schilderijen zelf vernield, soms zelfs verdwenen. Een paar gebrandschilderde hoofden zijn compleet weg, een gat in het raam. "Het is je reinste barbarij," zucht de pastoor. "Er zijn gewoon stenen doorheen gegooid. Ik weet eigenlijk wel zeker dat er met een katapult op de ramen is geschoten."

De ramen van de Theresiakerk zijn van de hand van twee kunstenaars. Joep Nicolas maakte de ramen in het priesterkoor, dat nog behoort tot het originele deel van de kerk: het gedeelte dat het opblazen van de kerktoren in februari 1945 overleefde.

Nicolas vertrok in 1939 uit Roermond en vestigde zich in Amerika. Hij verkocht het atelier aan zijn voormalige chef d'atelier Max Weiss. De ramen die Weiss voor de Boukoulse kerk maakte, zouden zijn gemaakt naar een ontwerp van Nicolas. Hoe dat te rijmen is met de slechte relatie die Nicolas en Weiss na de oorlog hadden, is niet direct duidelijk. Misschien was het oorspronkelijk de bedoeling dat Nicolas de gehele kerk zou beglazen, maakte hij er ook de ontwerpen voor, maar gooide de oorlog en Nicolas' vertrek naar Amerika roet in het eten. Weiss zou dan bij de koop van het atelier in 1939 ook deze lopende (?) opdracht en de daarvoor reeds gemaakte ontwerpen hebben overgenomen. De ramen van Nicolas, die in artistiek opzicht superieur zijn aan die van Weiss, zijn overigens nog geheel intact. We lopen de torentrap op. Ook de hier angebrachte ramen zijn beschadigd, op verschillende plaatsen zitten er sterren of scheuren in het glas. "Opspattend grind," vermoedt Reneerkens. "En hier is een bal tegen het raam aan gevlogen." Op die plaats bolt het hele raam naar binnen, precies in de vorm van een bal.

WAT MOET ER NU GEBEUREN?

"Ze moeten worden beschermd! Eerst zouden de beschadigde ramen hersteld moeten worden, en daarna zouden er bijvoorbeeld voorzetrampen voor moeten worden geplaatst. Maar dat is een behoorlijk dure operatie. Het is hier een kleine gemeenschap, en de kerk zit 's zondags bepaald niet vol. Bovendien hebben we ook andere problemen. Er moet bijvoorbeeld een nieuwe verwarming komen, en dat kost óók tienduizenden euro's. We zijn al jaren aan het sparen, en als het geld zo blijft binnendruppelen als nu dan gaat het

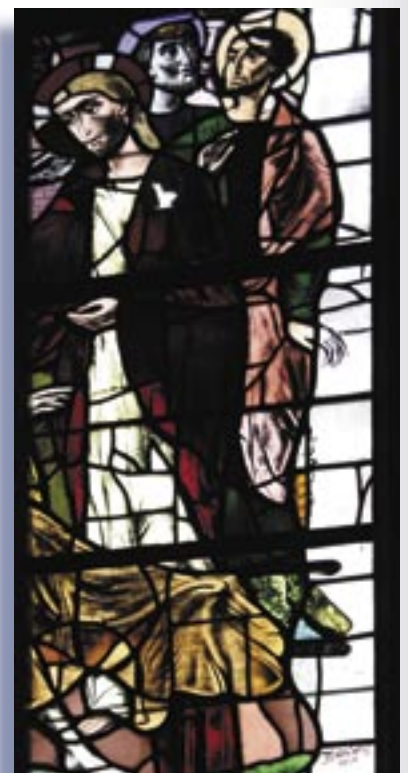
nog heel lang duren voordat we genoeg bijeen hebben.

"Wat ik het liefst zou willen is dat deze ramen een status krijgen, een monumentale erkenning. De ramen vormen een vormen een geheel. Het gegeven dat de hele kerk is beglaasd door kunstenaars van deze naam, is uniek. Maar ook in artistiek opzicht vormen ze een ensemble. Deze ramen vertellen samen een verhaal.

"Probleem is dat er snel actie moet worden ondernomen. Door de beschadigingen ontstaat als het waren een soort glaskanker, die het grisaille waarmee is gebrandschilderd aantast. Het wordt dof, net of ereenschimmel laag op zit. En dat wordt steeds erger.

"Het is een dilemma. Moeten we deze kunstwerken dan maar gewoon verloren laten gaan? Er zou een actie op touw moeten worden gezet, ook naar de Gemeente Roermond en naar particulieren. Je kan tegenwoordig scharrelkippen adopteren, of een vierkante meter oerwoud kopen. Waarom zou je niet ook een raam kunnen sponsoren? Als dat allemaal niet werkt, dan blijft er volgens mij niets anders over dan een raam van bijvoorbeeld Joep Nicolas te verkopen, om daarmee de andere te kunnen redden. Ik denk dat dat al snel 20 of 30 duizend euro opbrengt."

Het verhaal van de beeldjesaffaire is gebaseerd op Frits Scholten, 'Daar krijgen we 'n hoop gedonder mee, de affaire van de beeldengroep uit Boekoel,' in: Bulletin van het rijksmuseum 4 (2006) 461-467. Het artikel is van internet te downloaden. Op de site van Ruimte vindt u meer foto's van de ramen en een link naar het artikel van Scholten.

Wie een put

“Een volk dat leeft, bouwt aan zijn toekomst.”

Die wijze woorden van ir. Cornelis Lely, de bouwer van de Afsluitdijk, zijn anno 2009 onverminderd van kracht. Ook in Roermond. Bij ons betekent het: bouwputten, groot en klein, net uitgegraven of bijna volgebouwd. Zo gaat een provinciestadje mee in de vaart der volkeren!

TEKST LEONARD FORTUIN EN LUCIEN JANSEN
FOTO'S LEONARD FORTUIN

KAZERNEVOORTERREIN – Met roltrappen van en naar *De Stadhouders* en het *DOC* stelt Roermond spoedig Perugia in de schaduw. Hier komen luxe koopappartementen en kantoren. De filmzalen zijn al in gebruik en geven bioscoop Royal het nakijken. Wonen in *De Stadhouders* moet heerlijk zijn, als verkeerslawaaï en fijnstof je niet deren. Aan het arsenaal van lege kantoren worden weer vele kubieke meters toegevoegd.

VILLA CASIMIR – Er was eens een fraaie villa aan de Venloseweg. Eerst woonde er een patriciërsfamilie, later werd het een hotel en ten slotte hield het Landbouwschap hier kantoor. Ernaast stond een lelijke bunker. Die werd onlangs eindelijk afgebroken. Om de villa lucht te geven en groen? Nou nee, de nieuwbouw die er nu verrijst maakt de oudbouw kinderspel. Bestemming: kantoren in het ‘hoofdgebouw’, appartementen voor huurders in zijn grote broer.

COMPLEX ‘HUIS MET DE STEENEN TRAPPEN’ (1) – De binnenplaats wordt aardig volgebouwd, met appartementen voor kopers en huurders. Vanuit de hoogbouw kan men zien hoe mooi en harmonieus de ‘Beschermd Binnestad’ geweest is. Bewoners van voldoende niveau en met ramen in de juiste richting kunnen de bisschop in zijn tuin zien mediteren.

COMPLEX ‘HUIS MET DE STEENEN TRAPPEN’ (2) – Het gat in de Neerstraat is gedicht, aan de panden naast Boekhandel Boom wordt hard gewerkt. Als alles goed gaat, kan men hier binnenkort de reconstructie zien van het gemeentelijk monument op nummer 27, waarbij de bewaarde originele onderdelen hun rechtmatige plaats terugkrijgen. Ja, als alles goed gaat... Als alles ècht goed gegaan was, stond het monument er nog.

VOORSTAD SINT JACOB – Waar ooit een chemische wasserij de grond vervuilde, is na bodemsanering een complex luxe stadsvilla's in aanbouw. Het complex, onder architectuur gebouwd, nadert zijn voltooiing, voorzien van alle gemakken. Voor wielrijders? Zou kunnen, maar kopers met een SUV zijn er in de meerderheid.

graaft...

NATALINITOREN – Naast een fraai kantoor van Natalini, traditioneel van vorm, is een futuristisch ogende *Natalinitoren* in aanbouw. Hoogte: 61 meter, dat is bijna twee keer zo veel als het maximum (37 m) 'afgesproken' in de gemeentelijke Hoogbouwnota. Bedrijven kunnen zich hier vestigen. Vanuit een restaurant op de bovenverdieping kunnen kantoorbedienden Sint Christoffel recht in de ogen kijken.

VOORHEEN 'DE TOERIST' – Jarenlang ontsierden de stof-felijke resten van een 'hotel voor rugzaktoeristen' en een restaurant uit het Verre Oosten hier het straatbeeld. Thans kan de voorbijganger zijn ogen laten strelen door een rustige bouwlocatie in vrolijke kleuren. De vereiste vergunningen blijven uit, de geplande hoogbouw past niet in het bestemmingsplan en is strijdig met het concept Beschermde Stadsgezicht. Ook de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed maakt bezwaar. Een impasse.

HEKSENHUISKE – Rura heeft het startschot voor herbouw vorig najaar gelost, letterlijk, met een levensgroot en oorverdovend kanon. Sindsdien is hier vooral het geluid van het voortrazende verkeer te horen. Maar achter de schermen wordt gewerkt aan een wachthuisje in 'historische' stijl.

JESUÏTENSTRAAT – Achter het CK Theater is een complex met huurappartementen bezig het Beschermde Stads-gezicht drastisch te veranderen, met een architectuur die in een nieuwbouwwijk goed zou staan. Overburen en bewoners van de Heilige Geeststraat hebben actie gevoerd. Tegen aantasting van hun privacy en wegens scheurvorming in hun huizen toen een damwand werd geslagen. Zelfs de rechter kwam er aan te pas, maar de vooruitgang bleek ook hier niet te stoppen.

DOMICILE CARMELI – Het voormalige Carmelitessenklooster aan de Venlose weg krijgt een nieuw leven, met kloosterwoningen en patiowoningen. Sloop van de cellen is in volle gang, de kapel is al veranderd in een dubbele expositieruimte: voor de projectontwikkelaar en een kunstenaar. Een naburig bedrijf vreest problemen met de toekomstige bewoners, wegens overlast door trillingen en geluid. Deskundigen buigen zich over dit probleem.

OPENLUCHTMUSEUM?

Het Roermondse volk, aangevoerd door project-ontwikkelaars, bouwt aan zijn toekomst. Hoe zal die toekomst eruitzien? De eerste winkelstad van Limburg en omstreken met massa's kijkers en kopers in het DOC? En een binnenstad vol lege kantoren en appartementen, een openluchtmuseum met hier en daar een verdwaalde toerist met een zwak voor monumenten? Of een bloeiende plaats met menselijke afmetingen, om te wonen, te winkelen en te werken? Voor moderne mensen die respect hebben voor het historische karakter van de stad? Geruchten willen dat provincie, stadsbestuur en enkele notabelen ontdekt hebben dat historisch erfgoed ook een economische kant heeft, en van plan zijn met dit voortschrijdende inzicht in actie te komen. Wij zijn benieuwd. ®

Wat dreigt in het Roermondse te verdwijnen, hoe staat het met nieuwe projecten en wat doen 'die lui van Ruimte' daaraan?

TEKST LUCIEN JANSEN EN LEONARD FORTUIN FOTO'S BERT THOMASSEN

HENDRIKLAAN 38 EN MUNSTERPLEIN 2 EN 3

De gemeente is voornemens deze panden te plaatsen op de lijst van gemeentelijke monumenten. De eigenaren van de panden hebben daar bezwaar tegen gemaakt, maar het college heeft die bezwaren inmiddels verworpen. Dus kunnen deze panden inderdaad worden toegevoegd aan de lijst van gemeentelijke monumenten.

RFC-TERREIN

Niet dat wij nu ineens geïnteresseerd zijn in voetbal, maar na veel politieke discussie heeft de gemeenteraad besloten tot aankoop en het in eigendom aannemen van het erfpachtrecht van de kantine van RFC aan de Maastrichterweg. Het college heeft dit besluit in zijn vergadering van 28 april jl. overgenomen. Het college denkt het terrein voor meer dan € 3 miljoen te kunnen verkopen. Dat geld wordt gebruikt voor het aanleggen van een (peperduur) vierde veld voor SHV in Herten en voor het aanpassen van de velden van EMS, omdat het college hoopt dat RFC daarmee gaat fuseren.

Het terrein dat na het vertrek van RFC vrijkomt is natuurlijk een super-zichtlokatie en men verwacht dan ook veel belangstelling van projectontwikkelaars. Wij vrezen de zoveelste hoogbouw van kantoren of appartementen, maar hopen op voortschrijdend inzicht!

DE STEENEN TRAPPEN

Wij juichen het natuurlijk toe dat een bedrijf als *RSM Wehren, Mennen & de Vries* zich heeft gevestigd in een monumentaal pand als 'Het Huis met de Steenen Trappen', te meer daar dit bedrijf in andere plaatsen ook is gevestigd in vergelijkbare monumentale gebouwen. Een doelbewuste bedrijfspresentatie dus.

Wij betreuren het echter dat het bedrijf zijn bedrijfsnaam niet alleen op ooghoogte links en rechts van de stenen trappen tegen de gevel heeft aangebracht, maar ook in grote letters hoog aan de gevel. Uit navraag is ons gebleken dat de gemeentelijke vergunning tien jaar geldig is. De tijd gaat snel, maar toch. Wij hebben schriftelijk een moreel beroep gedaan op de directie om die grote naamsaanduiding van de gevel te halen. Per kerende post heeft de directie laten weten niet aan dat verzoek te kunnen voldoen. Tegelijkertijd zijn we allervriendelijkst uitgenodigd voor een rondleiding in het pand en het bekijken van een presentatie waarin de transformatie van het pand in beeld wordt gebracht. Daar gaan we graag op in.

HUIS- EN TUINBOULEVARD

Omdat er in heel groot-Roermond géén goede locatie voor de *Aldi* te vinden was, gaf de gemeente deze kruidenier een tijdelijke vergunning (vijf jaar geldig) voor vestiging langs de Huis- en Tuinboulevard. Nu is er in Roermond weinig zo blijvend als een tijdelijke vergunning en dus mag de

Aldi zich als branchveemd bedrijf inmiddels permanent vestigen op dit terrein. Met als gevolg (ook permanent) aanzienlijk meer verkeersbewegingen op de Sint Wirosingel dan in welk rapport dan ook ooit is voorgerekend. De gemeente was – terecht – ook niet erg gelukkig met vestiging van de

Lidl aan de Maastrichterweg, maar kon dit formeel niet verhinderen. Destijds was de *Lidl* een van de bezwaarmakers tegen de vestiging van de *Aldi* op de Huis- en Tuinboulevard, vanwege de vermeende ontwrichting van het voorzieningenniveau van de wijken in oostelijk Roermond. Nu de voorzieningenrechter heeft bepaald dat de *Aldi*-vestiging permanent is, meent het college dat ook de *Lidl* zich op de Huis- en Tuinboulevard mag vestigen. De vestiging aan de Maastrichterweg dient dan wel te worden opgegeven. Gevolg daarvan is dat het aantal verkeersbewegingen op de Sint Wirosingel dan nog verder zal toenemen, terwijl door de gemeente altijd is gesteld dat dat aantal na de aanleg van de A73 juist zou afnemen. Ook moet nog worden afgewacht hoeveel extra verkeer de winkels op het *Outdoorcenter* naast het Retailpark zullen aantrekken. Ons inziens zouden gemeenteraad en college moeten inzien dat Roermond als koopstad nu echt af is en dat er ook andere accenten gelegd kunnen worden die hun bijdrage kunnen leveren aan de werkgelegenheid.

BRUGGETJE OVER KLEIN HELLEGAT

Tot nu toe was aan de hand van een model tot tweemaal toe berekend dat het bruggetje over het Klein Hellegat een te verwaarlozen opstuwend effect heeft. De productiviteit van de ECI-centrale wordt daardoor dus nauwelijks negatief beïnvloed. De berekening die de gemeente zelf had uitgevoerd gaf echter als uitkomst dat er sprake zou zijn van een opstuwung van 16 cm. en dus van een aanzienlijk productieverlies door de centrale. Om een mogelijke claim van *Nuon/Ecowatt* voor te zijn heeft de gemeente op 22 april jl. metingen laten verrichten rond het bruggetje. Deze tonen een opstuwung aan van iets meer dan 3 cm, verwaarloosbaar klein dus. Op grond daarvan heeft het college besloten om het hoger beroep dat was ingesteld tegen de uitspraak van de bestuursrechter bij de Raad van State, in te trekken. Nu maar afwachten wanneer het college gevolg zal geven aan de bijkomende uitspraak van de rechter dat het bruggetje een gemeentelijke monumentenstatus niet hoeft te worden onthouden.

